

ZADNJI INTERVJU FRANCETA BEVKA

Ob smrti Franceta Bevka

Slavje ob njegovi osemdesetletnici se je spreverilo v žalovanje. Prav na svoj osemdeseti rojstni dan so čestitke jubilaru začela nadomestovati sožalja in tako se je v nekem, notranje smiselnem in celovitem krogu zaključilo življenje človeka, ki je vse svoje življenje posvetil svojim dvema ciljema: pisateljevanju in svojemu narodu. Bevk je bil eden izmed tistih redkih primorskih ljudi, ki so vse svoje življenje ostajali zvesti sebi in svojemu ljudstvu, tistih primorskih ljudi, ki so kljub fašistični okupaciji Primorske vztrajali na rodni tleh in se s pisano besedo, možato in neuklonljivo borili za pravice svojega teptanega ljudstva. Zato tudi ni nič čudnega, če se je čisto naravno vključil v narodnoosvobodilno gibanje in stopil na čelo političnega in vojaškega boja primorskega ljudstva proti fašističnemu zavojevalcu njegove rodne grude.

Človek, ki je dobro poznal Bevka, je vedno imel ob njem vtis, da so se v njem srečno združile najplemenitejše človeške lastnosti: državljanski pogum, izredna skromnost, neizmerna dejavnost in delavnost ter vseobsegajoča ljubezen do človeka in svojega naroda. Vse to pa je prežlahntjeval še s svojim pisateljskim, ki tako po številčnosti kot kvaliteti njegovega opusa predstavlja danes izreden delež in prispevek k zakladnici slovenske književnosti.

Ko se tudi mi poslavljamo zdaj od njega, kajti od njega se je poslovila vsa Primorska in vsa Slovenija in vsa Jugoslavija, nikakor ne moremo pozabiti ob tej priložnosti na veliko ljubezen, ki jo je gojil in posvečal beneško-slovenskim ljudem. Še več. V liku kaplana Martina Čedermaca, delo že danes prištevajo med najboljša Bevkova literarna dela, je tako presunljivo, človeško in nadarjeno upodobil našega beneškega človeka, da bo za večno živel v zavesti in prisotnosti slovenskega človeka in slovenske književnosti.

Zatorej, hvala vam, tovariš Bevk, za vse, zlasti pa za Čedermaca, ker vemo, da bo prav vaš Čedermac vedno in nenehno opozarjal vse slovenske ljudi na nas, na našo bolečino in našo stoletno prisotnost na teh tleh

Vedno se je zanimal za nas in čutil z nami

Priporočilo beneškim Slovincem: «oklepajte se še vnaprej z ljubeznijo svojega jezika»

Ko smo 15. marca letos v peti številki objavili na prvi strani našega lista razgovor s Francetom Bevkom, vsekakor si niti predstavljati nismo mogli, da bo to eden izmed poslednjih intervjujev pokojnega pisatelja.

Komaj pol leta je minilo od takrat, ko smo se v Ljubljani domenili z Bevkom za razgovor. Bilo je prve marčne dni letos in zmenek z Bevkom je bil domenjen v ljubljanski kavarni «Evropa» ob deseti uri dopoldne. Ko smo prišli nekaj minut pred

deseto v kavarno, je bil Bevk že tam. Kot vedno točen, natančen in vesten. Ni bil videti takrat bolan, vendar bolj utrujen. Kljub temu pa je imel v ustih prižgano cigareto in kozarec vina pred seboj.

Najprej nas je vprašal, kako je v Benečiji, če je kaj novega tam in se, kot vedno, zanimal za usodo naših ljudi. Bil je tudi vesel, ko smo mu sporočili, da nameravamo v podlistku objavljati njegovega Čedermaca in da naj bi bil razgovor z njim

nekakšen uvod v objavljanje njegovega romana na straneh našega časnika.

Zdaj je Bevk že mrtev. Počiva v Solkanu, na meji, a vendar le sredi svoje Primorske in svojih ljudi, katerim je posvetil nemalo najlepših strani svojega pisanja, pa tudi politične angažiranosti v borbi zoper fašizem in osvoboditev slovenskih rojakov izpod tujčeve pete. Ko se v tej številki v nekem smislu poslavljamo za vedno od Bevka kot od živega človeka, bi bilo morda najlepše, če v glavnem znova obnovimo razgovor, ki smo ga imeli z njim posebej za Matajur pred pol leta.

Kaj bi lahko bralcem Matajura, smo začeli naš razgovor, povedali ob priložnosti, ko začenja naš list ponatiskovati Vašega Čedermaca. To nas zanima še posebej zato, ker ste morda kot še nihče v slovenski književnosti tako umetniško pretresljivo in lepo opisali in upodobili beneškoslovenskega človeka.

«Predvsem bi jim rad povedal, naj se še vnaprej z ljubeznijo oklepajo svojega jezika. Upam tudi, da so se zdaj po koncilu razmere spremenile tudi v Beneški Sloveniji in da lahko poslušajo v cerkvah slovensko petje, slovenske pridige in slovensko mašo. Seveda pa je največ to odvisno od njih samih, če to zahtevajo in sprejemajo».

Ali ste v zadnjem času kaj obiskali naše kraje?

«Pred nekaj leti sem se mudil ponovno v Benečiji in ob tej priložnosti sem obiskal

tudi grobova Kufola in Trinka ter jima nesel na grob šopek cvetic. Se danes sem jima namreč zelo hvaležen, kajti brez njiju bi nikakor ne mogel napisati Čedermaca. Letos nameravam obiskati Rezijo, vendar moram pristaviti, da v Reziji še nikoli nisem bil, prav tako kot še nikoli nisem bil v Terski dolini. Poznam pa dobro samo Nadiško dolino in Landarsko jamo».

In kaj pripravljate novega, je bilo naše zadnje vprašanje.

«Pravkar sem končal svoje spomine na prvo svetovno vojno pod naslovom Pot v neznanje. Knjiga je memoarskega značaja in opisuje upor slovenskih rojakov v stari avstrijski armadi v Radgoni. Upora se sicer sam nisem udeležil, vendar sem bil v tistem času v Radgoni. Knjigo bo izdala Slovenska matica. Trenutno pa pišem tudi neko novo mladinsko

delo, vendar vam moram priznati, da me moči zdaj že malo zapuščajo. Ko sem namreč pisal Čedermaca, sem lahko pisal vso noč zdržema, danes pa seveda ni več tako».

Tako nam je pred pol leta pripovedoval France Bevk in v tem času je knjiga Pot v neznanje že izšla, vprašanje pa je, ali je mladinsko delo, ki ga je pisal, tudi dokončal. Toda to ni danes niti več važno. Saj je Bevk v svojem dolgem in plodnem življenju nasul našim bralcem, od najmlajših do najstarejših, toliko pisateljskih dragotin, da se ga danes spominjamo s hvaležnostjo in ljubeznijo, ki je sam toliko razdal v svojem dolgem in bogatem življenju. Mi pa smo lahko veseli, da se nam je še tik pred smrtjo oglašil z naših strani posebej za nas z nenehno ljubeznijo in zanimanjem za usodo in življenje naših ljudi.

PRIZADEVANJA DEŽELNE VLADE ZA NAŠO MANJŠINO

Nismo skupina s posebnimi interesi, temveč Slovenci

Beneški in kanalski Slovenci še vedno ne uživajo najosnovnejših nacionalnih pravic, ki bi jih morali uživati tako po republiški ustavi kot tudi po deželnih zakonih

Pisali smo že, da je rimska vlada zavrnila deželni zakon št. 11 o kulturnih dejavnostih in zakon št. 29 o gospodarskem načrtovanju samo zato, ker je v zakon na predlog slovenskega svetovalca

Draga Štoke vnesla formulacijo, naj se naše avtohtono slovensko prebivalstvo v zakonu imenuje slovenska narodna manjšina in ne, kot je bilo doslej iz čistega oportunitizma v navadi, kot «skupina, ki je nosilec posebnih interesov».

Takšen naziv za slovensko manjšino ni samo žaljiv zanj, temveč je tudi v odkritem nasprotju z našo republikansko ustavo, ki v svojem 6. členu nedvoumno govori o «ustreznih ukrepih za zaščito jezikovnih manjšin» in zato nikakor ni mogoče enačiti narodnostnih in jezikovnih značilnosti, oziroma različnosti z žaljivo formulacijo o «skupini s posebnimi interesi». Pri vsem tem pa je morda še bolj zanimivo, da vsega tega rimska vlada ne izvaja niti do francoske narodne manjšine v Aosti in nemške narodne manjšine v Gornjem Poadišju.

Pri svoji zavrtni se rimska vlada sklicuje, da gre samo njej, oziroma osrednjim organom pristojnost odločujočega ukrepanja o «manjšinskih zadevah» in se je v odnosu na slovensko narodnostno skupnost sklicevala na sodbo ustavnega sodišča (št. 14. iz leta 1965), ki dokaj neprizivno odreja deželi možnost kakršnegakoli ukrepanja na področju manjšinskih vprašanj. Vsekakor je to čudno ne samo zaradi nasprotovanja z ustavo, temveč tudi z zdravo pametjo, saj je naša (Nadaljevanje na 3. strani)

PO 25 LETIH

Srečanje garibaldincev v Cerknem

Shoda so se udeležili številni bivši boreci in Trsta, Gorice, Vidma in iz Beneške Slovenije in počastili spomin padlih na Cerkljanskem

V Cerknem, zibelki partizanstva, so se na toplo sončno septembersko nedeljo srečali nekdanji boreci garibaldinskih enot. Prišli so iz Trsta, Gorice, Vidma in iz raznih vasi Beneške Slovenije. Na osrednji proslavi so se poleg bivših borcev garibaldinskih enot in njihovih svojcev zbrali tudi številni predstavniki družbeno političnih organizacij idrijske občine in številni domačini. V imenu domačinov je spregovorila prof. Anica Stucin, v imenu združenja italijanskih partizanov ANPI pa nekdanji politični komisar italijanske brigade «Garibaldi Friuli» Lizzero Mario-Andrea.

Že zgodaj zjutraj so začele pojavljati kmalu po okupaciji Italije. Sredi septembra leta 1943. so najprej ustanovili bataljon «Garibaldi», nato pa je v Beneški Sloveniji in severni Furlaniji vzklilo še precej drugih italijanskih partizanskih bataljonov. Med nemško ofenzivo novembra in decembra 1943. leta pa so bile te enote v glavnem razbite. Do ponovnega zbiranja je prišlo spomladi 1944. leta, ko so 21. aprila iz štirih italijanskih bataljonov ustanovili brigado «Garibaldi Natisone». Priliv novih borcev je bil tolikšen, da so morali ustanoviti še eno brigado, in sicer «Garibaldi Friuli». Obe garibaldinski brigadi

sta se avgusta leta 1944. združili v divizijo «Garibaldi Natisone».

V začetku januarja leta 1945. je vsa garibaldinska divizija prispela na Šentviško goro in se vključila v IX. korpus. V vseh enotah divizije je bilo v začetku leta 1945 kakih 1500 italijanskih borcev.

Tako so se boreci garibaldinskih enot ponovno srečali po 25 letih. Tokrat na Cerkljanskem. Na proslavi so položili vence na grobnico padlih v Cerknem, po proslavi pa so še obiskali bolnišnico Franjo, ki so jo partizani zgradili v divji soteski Pasice med Cerknem in Novaki.

IZ NADIŠKE DOLINE

Prizadevanje špeterskega župana in komunskih administratorjev za rešitev najnujnejših problemov

Župan Ciril Jussa in komunski administratorji si na vso moč prizadevajo, da bi se v najkrajšem času rešili vsaj najtežji problemi, ki tarejo špeterski komun. Kmalu po izvolitvi je šel župan sam v spremstvu odbornikov v Gorenji Brnas, Kosto, Polje in v Podar, da se je z ljudmi pogovarjal kaj najbolj potrebujejo njihove vasi. Tako je od ljudi samih zvedel kje bo potrebno pričeti, da se bodo mogli izboljšati njihovi življenjski pogoji.

Pretekli teden je šel župan tudi k deželni odborniku dr. Masutto, da mu je obrazložil v kako kritičnem stanju se nahajajo nekatere hribovske vasi zaradi pomanjkljivih ali slabih cest. Deželni odbornik za javna dela je obljubil, da se bo zanimal za ta pereči problem in da se ga reši čimprej.

Ljudje, posebno oni v hribovskih vaseh, trdno verujejo, da se bo sedaj moralo nekaj obrniti na bolje, da bo kdo za njih v resnici skrbel in se po potrebi zavzel za njih. Župan, ki zares najbolje pozna njihove probleme.

Sestanek županov za ureditev vodovodov

V Špetru so se pred nedavnimi sestali župani vseh sedmih komunov Nadiške doline ter iz Prapotnega in Tavorjane, da so skupaj razpravljali o problemih, ki najbolj tarejo hribovske komune. Največ poudarka so dali vodovodom, ki delajo toliko preglavic, posebno v poletnem času. Župani so poleg vprašanja vodovodov razpravljali tudi o nujni potrebi ustanovitve medkrajevnega tehničnega urada, ki bi jim pomagal reševati probleme skupnih interesov, kakor tudi izvajati deželni urbanistični zakon. Sestanka se je udeležil tudi pokrajinski odbornik Romano Specogna.

ČEDAD

Deset novih stanovanj za delavce v Čedadu

Pokrajinski urad za delo je razpisal natečaj za deset stanovanj v ljudskih hišah, ki jih bodo zgradili v Čedadu in oddali v najem delavcem. Vsako stanovanje bo vsebovalo šest prostorov v celotni površini 96 kvadratnih metrov.

Prošnjo za stanovanje lahko vložijo delavci, ki so zaposleni in ki bivajo v kompensatoriju: Buttrio, Chiopris, Viscone, Čedad, Corno di Rosazzo, Dreka, Grmek, Manzano, Moimacco, Pavia pri Vidmu, Premariacco, Prapotno, Podbonec, Sv. Ivan ob Nadiži, Sv. Lenart, Špeter ob Nadiži, Sovodnje, Srednje in Tavorjana.

Zainteresirani naj vložijo prošnjo na posebnem obrazcu na pokrajinski urad za delo v Vidmu (Ufficio pro-

vinciale del lavoro), ulica Morpurgo 34.

Prošnjo je treba priložiti samo družinski list (stato di famiglia).

PODBONESEC

Gradnja ceste v Mersin napreduje

Mislili smo že, da ne bodo več delali naprej ceste, ki bo volila iz Dolenjega v Gorenji Mersin, kajti prvi del je skoraj prerasla trava, toliko časa je že minilo odkar so ga pričeli graditi. Te dni pa so ta kos ceste zopet spravili v red in pričeli z gradnjo drugega dela. Iz Gorenjega Mersina bo potem cesta vodila v Matajur v sovođenjskem komunu. To delo bo stalo 30 milijonov lir in ga bo v celoti financirala dežela.

Maloobmejni promet meseca avgusta

Meseca avgusta so na obmejnih prehodih v naših krajih zabeležili 91047 prehodov in sicer 55091 iz italijanske strani in 35956 iz jugoslovanske. Promet pa se je vršil takole: skozi obmejni blok v Štupci je bilo 88182 prehodov, v Učaji 1223, na Mostu čez Nadižo 620, na Mostu Klinec 130, v Polavi pri Čeplesiščih v sovođenjskem komunu 831, v Robediščih 435, v Solarjih pri Dreki pa 385 prehodov.

Otroci se bodo v vrtec vozili

Na podboneškem komunskem sedežu se je vršil sestanek, kateremu je prisostvoval tudi deželni inšpektor od ONAIRC (Opera nazionale assistenza alla infanzia regionale di confine - državna ustanova za pomoč otrokom obmejnih krajev v deželi), da so razpravljali o delovanju otroških vrtecev v Podbonescu in v Tarčetu.

AHTEN

Ustanovili poseben odbor za valorizacijo jagod

Hribovska vas Subid, ki leži kakih 800 metrov visoko, je dobro znana po vsej okolici in Furlaniji po izredno okusnih in debelih jagodah. To pa niso navadne vrtno jagode, marveč gozdne, ki so jih ljudje presadili iz gozda za vasjo. Vsako leto obrode zelo dobro in tako pridejo ti ljudje že pred poletjem, ko ni še nobenega drugega pridelka za prodajo, do prvega zaslužka.

Pred dnevi so se na predlog komunskega odbornika Lina Guiona sestali številni vaščani, da so ustanovili poseben odbor za valorizacijo jagod in ki bo imel tudi nalogo, da organizira v prihodnjem juniju praznik jagod v Subidu. Z dobičkom

Sklenjeno je bilo, da bo vsak otroški vrtec sprejel letos po 20 otrok in da bo komun poskrbel za njihov prevoz do šole in nazaj.

Nesrečen padec z motorja

V bolnico so morali prepeljati 18 letno Antonijo Loszsch iz Podbonesca, ker je padla z motorja in dobila globoko rano na gornji ustnici. Ozdravila bo v dveh tednih.

Slaba cesta Zamir-Jesica

Na zadnjem zasedanju komunskega sveta v Srednjem, katerega se je udeležil tudi pokrajinski odbornik Romano Specogna, so razpravljali največ o problemu cest. Največ govora je bilo o cesti, ki vodi iz Zamira v hribovsko vasico Jesica, ki spada sicer pod komun Sv. Lenart, a se je največ poslužujejo ljudje srednjejskega komun, ker je tu dosti hribovskih vasi in zaselkov, ki semkaj gravitirajo. Cesta je zelo slaba in zato je odbornik Specogna obljubil, da se bo zanimal pri deželnih oblasteh, da bodo dale prispevek za dobro ureditev te tako potrebne ceste.

Zopet dovolj vode

Kako veseli so bili ljudje v Dolenjem Trbilju in nVrhu, ko je zopet pritekla voda iz njihovih vodovodov. Nihče si ne more predstavljati, kako hudo je biti brez vode, posebno kdor mora napajati tudi živino. Vojaki so jo sicer redno dovažali v velikih avtociisternah, a stem je bilo le malo pomaganega. Sedaj raziskujejo, kaj je bilo temu krivo, da vodovodi niso dajali vode. Voda je namreč sedaj prišla sama od sebe, čeprav ni deževalo in tudi okvar na vodovodu niso našli, ker jih ni bilo.

IZPOD MATAJURJA

Izvolitev članov komunskih komisij v Sovodnjah

Komunski svet v Sovodnjah je na svojem zadnjem izrednem zasedanju izvolil člane raznih komunskih komisij. V odbor podporne komunske ustanove (ECA) so bili izvoljeni: Pasquale Guion, Agostino Cendon, Giuseppe Petricig, Giuseppe Martinig in Valentino Chia-

FOJDA

Deželni odbornik za javna dela Masutto otvoril novo cesto in praznik vina

Dne 19., 20. in 21. je bilo v Fojdi vse razgibano in veselo, saj so prav te dni do konca izvedli vsa dela, ki so bila v načrtu za obnovo vasi. Ob tej priliki pa so tudi otvorili novo cesto, ki se imenuje Divisione Julija in odprli vinsko razstavo.

Fojda, kot znano, je bila med to zadnjo vojno požgana in šele sedaj, po 25 letih obnavljanja, je dobila drugačno podobo. Središče, kakor tudi okolica, je sedaj lepo urejeno. Ojačili so javno razsvetljava, ob lepih cestah so tudi pločniki, hiše lepo pobeljene in ob njih vrtovi, tako da ima danes Fojda res videz lepo urejenega trga.

Otvoritvene cerimonije se je udeležil tudi odbornik za javna dela dr. Masutto, pokrajinski podpredsednik geom. Stella, pokrajinska svetovalca Specogna in Toffoletti, deželna svetovalca Del Gobbo in Romano in nešteti drugi.

Ureditev hudournika Maline

Letošnje poletje, ko se je utrgal oblak in je padlo silno dosti dežja, je Malina zopet prestopila bregove. Že drugi dan po tej hudi uri so prišli na lice mesta tehniki, da so ugotovili kako veliko škodo je napravila voda na obrežju in so napravili načrte za gradnjo novega obrečnega nasipa. Ker se je deželni odbornikstvu zdelo to delo silno nujno, je zaradi tega poslalo pismo Furlanski ustanovi za hribovsko gospodarstvo in jo tudi pooblastilo, da izvede čimprej vsa potrebna obrečna dela. Stroški za ta dela ob Malini, ki poteka po teritoriju komuna Fojda, bodo znašali šest milijonov lir.

Gradnja nove tovarne pletilnih strojev

Ni dolgo od tega, da so v Fojdi pričeli graditi novo tovarno pletilnih strojev. Tovarno bo postavilo pri nas neko podjetje iz Bielle in zaposlilo zaenkrat kakih 30 ljudi. Fojda je stopila namreč v industrijski konzorcij in ima zato razne olajšave. Upati je, da bo zraslo v naši okolici še več tovarn in bi se na ta način zavaroval odtok naše najboljše delovne sile v inozemstvo. Prvi koraki so že storjeni, potrebno bo še malo več do-

bre volje in se bo tudi sedaj tako slabo ekonomsko stanje moglo izboljšati.

Smrtna prometna nesreča pred domačo hišo

Pretekli teden je vso našo okolico zelo potrla žalostna vest, da je postal žrtev

prometne nesreče 39-letni Cezar Bertossi iz Fojde. Moža, ki se je pripeljal domov z motociklom, je pred hišo podrl nek avtomobil, ki je vozil za njim. Bertossi je dobil toliko hudih poškodb, da je že čez par ur po prevozu v bolnico umrl.

TAVORJANA

Ljudje iz Tavorjane protestirali zaradi divjih prašičev

Tavorjanski župan Piccaro je nekega jutra našel pred županstvom veliko skupino ljudi, ki je prišla protestirati, ker divji prašiči, katerih je v tem zadnjem času vedno več, delajo škodo na polju in njivah. Zatevali so povračilo škode, kajti merjasci so razrili številne njive in požrli ves krompir in koruzo. Pred časom je provinca že organizirala lov na divjega prašiča, a to ni dovolj, da bi bili napadi na njive zaustavljeni. Treba bo vzeti drugačne ukrepe ali pa povrniti kmetom vso utrpjeno škodo.

Ureditev ceste v Kosto

Končno je prišla na vrsto tudi cesta, ki vodi iz Laurinova v Kosto. Prav te dni so jo začeli popravljati, nazadnje jo bodo pa tudi asfaltirali. Celotne stroške bo vzela v breme dežela.

do veseli ljudje iz Vizonta, ker bodo imeli tako dobro cestno povezavo z Ramandolom in Nemami.

IZ IDRIJSKE DOLINE

Avto povozil otroka v Ibani

V Ibani je prišlo do zelo hude prometne nesreče. Sedemletni Valter Marinig se je vozil s svojim biciklom po poljski poti in ko je prišel do glavne ceste je mimo privozil nek avtomobil in ga podrl na tla, ker ni utegnil ustaviti vozila. Avtomobilist je ponesrečenega dečka takoj prepeljal v čedadsko bolnico, od koder so ga pozneje zaradi izredno hudih poškodb odpeljali v bolnico v Videm. Njegovo življenje je v veliki nevarnosti, ker je dobil poleg hudih ran tudi možganski pretres.

Obupal je nad življenjem

Močno je vse presunila žalostna novica, da si je sam vzel življenje 45-letni Edo Urbančič iz Pojan v Idrijski dolini. Mož je bil že dlje časa živčno izčrpan, a nihče ni mislil, da bo v njegovi duševnosti prišlo do tako hude krize. Bil je priden kmet in zato ga bodo vsi, ki so ga poznali in imeli radi, težko proglašali v svoji sredi.

IZ KRNAHTSKE DOLINE

Cesta v Ramandol urejena

V teh dneh so do konca uredili cesto, ki vodi iz Nemproti Ramandolu, ki postaja iz leta v leto bolj priljubljen nedeljskim izletnikom. Sedaj bodo pričeli tudi z nadaljnjo gradnjo ceste, ki bo peljala na Bernardijo, ki je tudi atraktivna turistična točka. Se posebno pa je bo-

REZIJA

Seja občinskega sveta

Na zadnjem zasedanju občinskega sveta so med drugim imenovali tudi nove člane občinske komisije, ki so sledeči: Antoni Barbarino, Gino Paletti, Pericle Beltrame in Luciano Quaglia, namestniki pa Odorico Quaglia, Vittorio Di Lenardo, Guido Micelli in Antonio Barbarino. Izvolili so tudi novo vodstvo občinske podporne ustanove (ECA) in sicer so: Gino Clemente, Sabino Bobaz, Benito Zuzzi, Pie-

tro Naida in Giordani Di Lenardo.

Za zastopnike občine v veterinarskem konzorciju pa so bili imenovani Riccardo Madotto in Raffaele Naidon; v babiški konzorcij pa Guido Micelli, Vittorio Di Lenardo in Luigi Di Lenardo.

Ob zaključku zasedanja pa so poverili inženirju Vittorio Orlandu iz Tolmeča nalogo, da napravi načrt za kanalizacijo v Stolbici.

OBISKALI SMO GRADNIKOVO DOMAČIJO V MEDANI

Uresničuje se pesnikova vizija sožitja

Pesnik Alojz Gradnik v družbi sestre in brata v domači vasi

V rojstnem kraju pesnika Alojza Gradnika, v Medani, na Gradnikovi domačiji, potekajo dela, da bi tam uredili posebno Gradnikovo spominsko sobo, ki bi tako obeleževala spomin in pričala o velikem slovenskem pesniku, pesniku Brd, primorske zemlje in naše celotne domovine. In zato smo te dni obiskali Medana, da bi se na kraju samem prepričali, kako teko dela, hkrati pa tudi spoznali pe-

snikov rojstni kraj, briško Medano.

Tako smo pod brajdo, v soncu in lepoti goriških brd, tik ob državni meji, sedeli s pesnikom bratom Jožefom Gradnikom, ki nam je na široko in gostoljubno odgovarjal prav na vse, kar nas je zanimalo.

«Z občino v Novi Gorici smo sklenili pogodbo, da smo voljni prostovoljno in brezplačno odstopiti v uporabo

prostor na naši domačiji, ki naj seveda služi samo kot spominska soba mojega brata, «nam je razlagal Jožef Gradnik in videti je bilo, da je hkrati ponosen, pa tudi vesel, da bo tako postala njegova domačija spet nova in pomembna točka na kulturnem zemljevidu Slovenije.

«Vendar sedanja domačija ni rojstna hiša vašega brata pesnika», smo dalje radovedno silili v našega zgovornega sobesednika.

«Sedanjo domačijo smo kupili leta 1912. Tu je namreč stala nekoč stara kolonska hiša s posestvom. Moj brat Alojz pa se je rodil sredi vasi, v hiši, ki so jo po prvi svetovni vojni prezidali v karabinijsko postajo, danes pa je tam stanovanje», je nadaljeval Jožef Gradnik, živa kronika svoje vasi in svoje rodovine.

Tako bo torej pesnik Gradnik končno le dobil v svoji rodni vasi Medani spominsko sobo, saj je postala Medana danes kraj, kamor radi porajajo številni ljubitelji Gradnikove poezije tudi na njegov grob, kajti pesnika so na njegovo lastno željo pokopali na medanskem pokopališču, v rodnem kraju, ki ga je tako ljubil, kamor se je tolikokrat zatekal in ki mu je nemalokrat nudil tudi toliko navdihov za njegovo poezijo.

Tako zdaj simbolično na državni meji, ki sicer ločuje isto slovensko zemljo, počiva pesnik Alojz Gradnik, ki je poleg svoje ljubezenske poezije tudi tolikokrat pel o trpljenju briškega slovenskega kolona in na meji slovansko-romanskega sveta v svojem bogatem pesniškem življenju pel o prijateljstvu, razumevanju in ljubezni med ljudmi. To svojo zlahtno misel o dobrem sosedskem odnosu z romanskim svetom pa je sam najbolje izpričal tudi s številnimi prevodi iz italijanske poezije, med katere vsekakor sodi v sam vrh njegov prevod Dantejeve Božanske komedije.

Pa tudi romanski svet je priznal veličino pesnika Gradnika in tako lahko rečemo, da se je njegova pesniška vizija prijateljstva in razumevanja med slovanskim in romanskim svetom že tudi stvarno začela uresničevati. Sedanja odprta meja med Italijo in Jugoslavijo, številni stiki, gospodarski, politični in kulturni postajajo danes stvarnost pesniške vizije Alojza Gradnika in njegova vas Medana, prav na meji teh dveh svetov, pa tudi njegov grob tam, vse to najbolj simbolično potrjuje pesnikova hotenja, želje in navdih.

Zato je prav, da postaja Medana danes pomembna kulturna točka na kulturnem zemljevidu Slovenije. In pesnikova spominska soba na njegovi domačiji je najboljše zagotovilo za to.

Prizadevanja deželne vlade za našo manjšino

s prve strani

dežela dobila status dežele s posebnim statutom prav zaradi naše narodnostne skupnosti, ki pa se še danes, petindvajset let po zmagi nad fašizmom, ne sme imenovati tudi uradno slovenska narodna skupnost.

Po zavrnitvi je deželni svet znova sklenil, da sprejema Štokov zakon in da bo deželni odbor posredoval pri vladi, naj bi v drugič deželnega zakona v tem smislu ne zavrnili, sicer bo dežela prisiljena začeti spor o zakonodajni pristojnosti dežele o manjšinskih vprašanjih.

Predsednik deželnega odbora dr. Berzanti je v Rimu v tem smislu tudi že posredoval pri rimski vladi in tako je morda upanje, da bomo Slovenci v Italiji končno tudi v zakonodaji imenovani kot Slovenci in ne, kot doslej, kot «skupina s posebnimi interesi».

Čeprav je dosedanji spor o tem deželnem zakonu izgledal na videz formalen in pravniški, pa vendar pomeni globlje premike v naši deželi, kjer je zdaj pri večini strank dozorelo spoznanje, da smo Slovenci v deželi zares slovenske narodne skupnosti in tvorimo v deželi končno etnično skupino, zaradi katere je bila dežela Furlanija-Juljska krajina dobila tudi poseben statut prav v zaščito naših manjšinskih pravic.

Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da pa prav mi, beneški in kanalski Slovenci, še vedno ne uživamo tistih najosnovnejših nacionalnih pravic, ki bi jih morali tako po naši ustavi kot zdaj tudi po deželnih zakonih in splošnem prepričanju v deželi, da smo tukaj, da obstajamo in da ne

terjamo ničesar drugega, kot elementarno pravico do svojega jezika v šolah, uradih in javnosti. Upajmo torej, da se bodo stvari le premaknile naprej, saj je končno deželni svet kot vlada zdaj soglasen in odločen, da uspe v drugem poskusu pri rimski vladi z zakonom o nazivu «Slovenci». To pa je važno nedvomno tudi za nas.

BIVŠI PARTIZANI, AKTIVISTI, VSI DEMOKRATIČNI SLOVENC I IN ITALIJANI!

Prispevajte v sklad za izgradnjo šole-spomenika NOB v Cerkmnu!

Prispevki se nabirajo v Vidmu:

V uredništvu Matajurja, Via San Daniele 88-1; pri ANPI, Via Del Pozzo 36, in na sedežu Prosvetnega društva «Ivan Trinko» v Čedadu, Via Monastero 20.

V Gorici se nabirajo prispevki na sedežu SPZ, ul. Ascoli 1 in na sedežih vseh prosvetnih društev na Goriškem.

ZA NAŠE DELO

Kaj bomo delali meseca oktobra

NA POLJU začnemo in tudi končamo s setvijo pšenice. Ne puščajmo na njivi koruznice, ker imamo od tega dvojno škodo: segnije nam krma in zaležejo se razni škodljivci. Okužena stebela zažgimo kar na njivi. Ta mesec spravljamo tudi repo, korenje in zelje. Njive, ki jih ne mislimo posejati, globoko preorjimo. Po travnikih odstranjamo kamenje, uničujemo mah in poravnavamo krtine. Gnojimo jih s kompostom in gnojnico, kar dopolnjujemo s superfosfatom in kalijevo soljo.

V VINOGRADU po trgatvi trto okopljimo, da uničujemo škodljivce. Konec oktobra moramo «suhu» cepljenje trte zagrniti preko cepljenega mesta. Stare vinograde začnemokalijeve soli.

gnojiti, z obrezovanjem počakamo, da listje odpade.

V KLETI pazimo, da ne pustimo zraku dostopa h kipečemu vinu. Če smo pri trgatvi ločili zelene in gnile jagode od zdravih in zrelih ter smo v kleti uredili vse, kakor zahteva umno kletarstvo, bo vino brez napak in boleznih.

V SADOVNJAKU začnemo drugo polovico oktobra s presajanjem. Ovijmo drevje z lepilnimi pasovi. Odstranimo vse nepotrebne veje in po možnosti drevje poškopimo z močno raztopino modre galice. Če nimamo drugega gnojila, zalijmo drevje vsaj z gnojnic, kateri dodamo na sto litrov 2 do 3 kg superfosfata in 2 do 3 kg 40 odstotne

Gradnikova rojstna hiša v Medani v Brdih

France Bevk

Kaplan Martin Čedermac

10

Vzdihnil je, se oslonil na steno in zamižal... V duhu si je naslikal prizor v cerkvi. Stopi na prižnico in spregovori: «Cari cristiani!» Verniki ostrme, zastane jim sapa, ne morejo verjeti; nenadoma jim mrzlo kot led seže do srca... Kaj bodo storili? Tega nihče ne more vedeti. Ne, tega nihče ne more vedeti... To ve samo Bog...

Odvil je svetilko in stopil k stojalu za knjige. «Pridige cerkvenega leta in za razne prilike» v italijanščini. V modrikasto platno vezano knjigo je vzel v roko in listal po nji. Za svoje govore nikoli ni brskal po tujih virih; glavno misel je po ves teden nosil v glavi, sama od sebe se mu je beseda nizala na besedo. Evangelij tistega tedna: «Jezus ozdravi gluhonemega». Nasmeh mu je skrivil ustnice. Ali bo res govoril gluhonemim? Kako naj jim z beraštvom besed, ki jih znajo, pove tisto, kar se že dva tisoč let oznanja v tisoč in tisoč besedah? In on — ali bo znal? Nerodno, jecljaje, kakor godec, ki vzame tuje godalo v roke.

Oko mu je obstalo na mastnem napisu: «La Patria». Domovina! Bral je, preskakoval vrstice, odstavke sproti prevajal. «Kaj je narod? Posvečena družina; zemlja, na kateri smo rojeni, domača gruda, ki nam jo je Bog odmeril v svoji Previdnosti...».

Sedel je, položil knjigo na mizo in se oslonil.

«Domovina ni samo zemlja, na kateri prebivamo, je mnogo več; kri je, ki se nam pretaka po žilah in ki nam je Bog ni dal, da bi jo po nepotrebnem zapravljali... Kadar tedaj ljubimo domovino, ne ljubimo samo sončnih pobočij, zelenih gozdov, oljčnih gajev, ampak predvsem kri, ki se nam pretaka po žilah... ki prebivamo na tem izvoljenem kosu zemlje...».

«Ki prebivamo na tem izvoljenem kosu zemlje», je ponovil in bral dalje.

«Duhovnik mora biti luč sveta in sol zemlje... Njegova volja mora biti podvržena škofovi in je dolžan ubogati...».

Obšla ga je neizmerna izmučenost, glava mu je legla na levo, ki je bila iztegnjena po mizi. Mučil se je, da bi jo zopet dvignil, a mu je obležala... «Luč sveta in sol zemlje... Njegova volja mora biti podvržena škofovi...» Zaspal je...

Prebudilo ga je sonce, ki je posijalo v izbo. Bilo mu je, kakor da je na pol prespal vse hude misli in žgoče skrbi; le telo mu je bilo omotično, težko, kakor da se mu strup pretaka po žilah. Potreboval je moči. Dolgo se je umival in potapljal obraz v mrzlo vodo. To ga je osvežilo.

Ko je s knjigami v roki stopil iz kaplanije, je za trenutek postal in se ozrl po soncu. Vseokrog samo zelenje in zlato. Občutek nedelje, spleten iz sončnih žarkov in petja zvonov, kakršnega je poznal že iz mladosti. Pomudil se je ob njem, kakor da bi se hotel ogreti v njegovi dobrotni toploti. V zvoniku je zaškrtnilo in udarilo uro; tedaj se je zdrznil in odšel proti cerkvi.

Cerkovnik ga je naglo oblačil; že bi bil moral stopiti pred oltar. Čedermacu se ni mudilo. Dvakrat se je zmotil v molitvi, začel je od kraja. Maševal je počasi, trudil se je,

IZ KANALSKE DOLINE

Rabelj bo dobil novo lice

Rudarsko mestece Rabelj v Kanalski dolini bo končno dobilo lepše lice, saj so v teku že številna javna dela za obnovo. Hudournik, ki mu domačini pravijo «potok borcev» so že skoraj do konca regulirali in tako ne bo več ogrožal hiš, ki stoje v njegovi bližini. Regulirali so ga tja do struge Jezernice na južni strani vasi. Asfaltirali so letos tudi cesto pro-

ti Nevejskemu sedlu in Rabeljskemu jezeru in dobro popravili ono, ki gre preko Rablja. V kratkem bodo porušili nekaj starih hiš, ker jih je dotrajal čas in zgradili bodo nove ljudske hiše. Tudi v rudniku bo več dela in zato bodo zaposlili nekaj novih rudarjev.

Za vsa ta dela sta poskrbeli delno trbiška občina, ostalo pa dežela.

da bi bil zbran, a so ga vedno huje motile misli. Napeto je poslušal, kaj se godi za njegovim hrbtom. Strežnika sta odgovarjala ropotajoče, brez misli; bilo je prvič, da je to opazil. Ogle so bučate pod bokom, ujele melodijo pesmi in jo vlačile s seboj. «Pred Tabo na kolenih». Obrnil se je, gledal v kamnitni tlak, vendar mu je plavala pred očmi strnjena skupina obrazov od obhajilne mize prav do cerkvenih vrat. Pogled mu je splezal po oltarju, čez pozlačena vratca tabernaklja, na bela angela, ki sta s sklenjenimi rokami klečala ob straneh. Sveti Boštjan, čigar golo, okrvavljeno telo je s puščicami prebodeno viselo privezano na okleščeno drevo. Sveti Rok je kazal višnjevkasto rano nad kolonom, ob nogah mu je čepel pes in ga gledal z vdanim pogledom. Vse sohe sive, kakor da se jim je že zdavnaj odluščila barva in kažejo golo siromaštvo. Sredi oltarja sveti Jurij na konju, ki s sulico zabada zmaja v žrelo in se s celim obrazom ozira po cerkvi. Gospodu Martinu se je zdelo, da gleda vse to prvič; kakor da so mu novi občutki spremenili tudi pogled na stvari in na življenje.

Med očenašem, ki ga je molil po evangeliju, mu je glas trepetal; molil je goreče, še nikoli tako, iz dna duše. Nato se je z rokama oprl na prižnico in pogledal po vernikih. Vsi pogledi so bili uprti vanj. Postalo mu je v hipu jasno, da je novica dosegla tudi Vrsnik. Saj niso mogli verjeti. Oči so se jim žgoče zabadale v kaplanov blede, neprespani obraz. Ali je resnica?

Ti pogledi so ga čudno zmedli. Če bi se bil tuži do kraja odločil, bi bil zdaj omahnil v svojem sklepu. Razlogi, ki so bili iz bojazni in jih je podržl z razumom, so se mu v hipu zrušili. Obvladovali so ga zgolj občutki, obzir na vernike, ki so čakali s pridržano sapo.

za naše mlade bralce

O kralju, ki se ni mogel smejati

Zivel je nekoč moder in plemenit kralj. Karkoli je on storil — podložniki so ga posnemali. Če je nosil rdečo obleko z rdečimi gumbi in z zelenim ovratnikom, so vsi njegovi podložniki nosili rdeče obleke z rdečimi gumbi in zelenimi ovratniki. Če je kralj imel velik črn dežnik, da bi branil svojo kraljevsko glavo pred žgočim soncem, so njegovi podložniki imeli črne dežnike, da si obvarujejo glave pred sončnimi žarki. Če je kralj za zajtrk jedel piškote z jagodami, je vsakdo v kraljestvu jedel isto.

Ni bilo modrega in zlahtnega dejanja, katerega bi kralj ne bil mogel izvršiti. Razen enega: kralj se ni znal smejati. Če se pa kralj ni smejal, se tudi podložniki niso smejali. Zato v vsem kraljestvu ni bilo veseliga obraza. Ni bilo slišati tenkega hehetanja niti širokega smeha in seveda ne krepkega ho-ho-ho.

Ker pa je bil kralj dober in moder in plemenit, se je čutil nesrečnega, ker se ni znal smejati. Zato je v svojem dvorcu dal razobesiti razglas: «Podaril bom 100 zlatnikov tistemu dvornemu služabniku, ki bo privabil na moje ustnice nasmeh!».

Sto zlatnikov za en sam nasmeh! Kraljevi služabniki so od veselja poskakovali, seveda z resnimi obrazi. Vsi so preiščali, kako naj kralja razveselijo.

Prvi je poskusil kraljevi burkež. Pripovedoval mu je mnoge smešnice, toda kralj se ni zasmejal. Nato je poskusil še drugače: iztegoval je svoj jezik, da je bil dolg kot kravata, migljaj je z nosom na vse strani, križal je pogled in plesal po prstih. Kralj se ni zasmejal.

Pršel je na vrsto kraljev umetnik. Povlekel je iz žepa kos papirja in narisal nekaj nanj.

«Veličanstvo, ali mi lahko poveste, kaj je to?» je vprašal kralja.

«No ja, to je podobno hribčku».

«Nikakor ne», je rekel kraljevi umetnik. «To so vaša usta, vedno poveznjena navzdol namesto navzgor. Sedaj bom obrnil sliko narobe: Sedaj pa zglej, da se smejete. Vaše kraljevsko veličanstvo bi se moralo postaviti na glavo».

«Pa naj bo», je rekel kralj.

Postavil se je na glavo. Tedaj mu je krona zletela z glave in padla na tla. Prav tako so mu začeli padati zlatniki in vseh žepov. Kar pa je bilo najslabše: vsi dvorjani so se postavili na glavo.

«To ne bo šlo», je končno izjavil kralj. Za duhovito zamisel pa je vendarle dal dvornemu umetniku pet zlatnikov.

Ker mu dvorjani niso znali privabiti nasmeha na ustnice, se je kralj obrnil na podanike. Tako so postavili razglase na trge vseh večjih krajev in vasi kraljestva.

Nihče ni imel poguma, da bi se oglasil na kraljevem dvorcu. Čeprav je bil kralj dober in plemenit, je bil tudi strog in ljudje so se ga bali.

Nekega dne je kralj odločil kraljevski plašč in krono in je šel med ljudi. «Morda bom zvedel, kaj ljudje govorijo o mojem razglasu», je pomislil.

Ustavil je nekega dečka, rekoč: «Ali kaj misliš na kraljev razglas?».

Deček je odgovoril: «Zakaj bi mislil na to, ali se kralj more smejati ali ne? Mi, poddaniki, bi se prav lahko. Končno, tudi če je kralj dober, moder in plemenit, je precej neumno, da ga mi v vsaki stvari posnemamo!».

«Prav tako mislim kot ti», je rekel kralj.

Vso pot do dvorca je globoko premišljeval o tem, kar mu je povedal mladi deček. Ko je prišel tja, je dal razglasiti: «Od tega dne dalje prepovedujem vsakemu poddaniku, da me posnema. Jej-te, kar hočete, oblačite se, kakor vam je drago in smejte se, če to želite!».

Sprva se je bilo podanikom težko navaditi, da mislijo s svojimi glavami. Toda počasi so se tega naučili. Če je kralj oblekel zelen plašč z rdečimi gumbi in ru-

menim ovratnikom, so nekateri drugi ljudje nosili sive obleke s črnimi gumbi in belimi ovratniki.

Če je kralj imel velik moder dežnik, da je čuval svojo kraljevsko glavo pred žgočimi sončnimi žarki, so drugi ljudje hodili okrog brez dežnikov, ker niso potrebovali kaj takega, da bi čuvali svoje navadne glave pred soncem. Če je kralj za zajtrk jedel ribe, so drugi ljudje jedli ocvrta jajca s slanino ali kaj drugega.

In, verjemite ali ne, ljudje so se začeli smejati. Spočetka je bilo videti le redke nasmehane obraze, pozneje pa je bilo vedno pogosteje čuti hihitanje in krohot mnogih podanikov.

In ko je kralj videl vse te nasmehane ljudi, si res ni mogel pomagati drugače, kot da se je še sam začel smejati. Od tistih dni so se vsi ljudje v kraljestvu smejali: kajti če je kakšna stvar na svetu, katere se ne more vzdržati, je to prav gotovo smeh.

Le poskusite sami, če ne verjamete!

Babica je ponujala otroku večerjo, a otrok ni hotel jesti. Zato reče babica: «Palica, udari otroka!».

A palica odgovori: «Ne bom udarila!».

Babica reče: «Ogenj, zažgi palico!».

A ogenj odgovori: «Ne bom zažgal!».

Babica reče: «Voda, pogasi ogenj!».

A voda odgovori: «Ne bom pogasila!».

Babica reče: «Bik, popij vodo!».

A bik odgovori: «Ne bom popil!».

Babica reče: «Nož, ureži bika!».

A nož reče: «Ne bom urezal!».

Babica reče: «Kovač, zlo-mi nož!».

A kovač odgovori: «Ne bom ga zlomil!».

Babica reče: «Jermen, zveži kovača!».

A jermen odgovori: «Ne bom ga zvezal!».

Babica reče: «Miška, razgrizi jermen!».

A miška odgovori: «Ne bom ga razgrizla!».

Babica reče: «Mucka, požri miško!».

A mucka odgovori: «Prinesi jo, pa jo bom požrla!».

Miška se je ustrašila in rekla: «Zakaj bi se dala požreti! Babica, prinesi mi jermen, da ga zgrizem!».

Jermen se je ustrašil in rekla: «Babica, pripelji kovača, da ga bom zvezal!».

Kovač se je ustrašil in rekla: «Babica, prinesi nož, da ga bom zlomil!».

Nož se je ustrašil in re-

kel: «Babica, pripelji bika, da ga bom urezal!».

Bik se je ustrašil in rekla: «Babica, prinesi vodo, da jo bom popil!».

Voda se je ustrašila in rekla: «Babica, prinesi ogenj, da ga bom pogasila!».

Ogenj se je ustrašil in rekla: «Zakaj bi se pustil pogasiti! Babica, prinesi palico, da jo bom zažgal!».

Palica se je ustrašila in rekla: «Zakaj bi se pustila zažgati? Babica, pripelji otroka, da ga bom natepla!».

Otrok se je ustrašil in rekla: «Zakaj bi se pustil natepsti? Babica, prinesi, prosim, večerjo, da jo bom pojedel!».

In otrok je pojedel večerjo, kot bi mignil.

(Kabiljska pravljica)

Butalec je prodajal osla

Imel je Butalec osla, ki se je rad upiral delu. Pa je sklenil gospodar, da ga proda, in ga je postavil na semenj.

Pride mimo sejmar. Otiplje osla spredaj in zadaj in pravi: «Sivec je pripraven, samo da bi mu bil rep krajši!».

Sejmar stopi naprej po sejmu. Butalec pa ne bodi len, seže po nož in odreže oslu rep za dobro dlan, češ, zdajle rep ne bo predolg, zdajle bo sivec kmalu našel kupca.

Res ni trajalo dolgo časa, ko se ustavi drug sejmar. Tudi njemu je osel všeč — noge, vrat, vse mu ugaja, samo rep ne — in pravi: «Kupil bi žival, ni napačna. Škoda le, da nima repa!».

«O», pravi Butalec, «če vam je drugače po volji, za radi repa se kupčija ne bo razdrla, rep je tukaj!».

In je segel v torbo ter sejmarju pod nos pomolil odrezani rep.

(Fran Milčinski)

Josip Stritar :

JESEN

Jesen je tu. Po vrtu in po Ltravi

podlessek cvete nevesel, na jug zleteli so šerjavi, hladen je čas se nam začel. Slovo že lastovke so vzele, v grmovju črni kos molči; sinice so prišle vesele od mrzle severne strani. Po njivah se živina pase, več žitne bilke ni nikjer; plevel zdaj po strnišču rase, pastirci kurijo zvečer. Jesen rumena, dobra žena! Otroci se je vesele: rdeča, bela in rumena na drevju jabolka zore.

Povest o jesenskem vetru

Veter povsod blodi in ves svet pozna. Potuje, vasuje, a ko se vrača s poti, prinaša svojim sinovom-vetrčkom darove.

Neke jeseni se zaplete v gost gozd, ki je od porumelega listja ves zlat. Veter piha, zlato listje pa drhti, ko da so nanizani sami zlatniki.

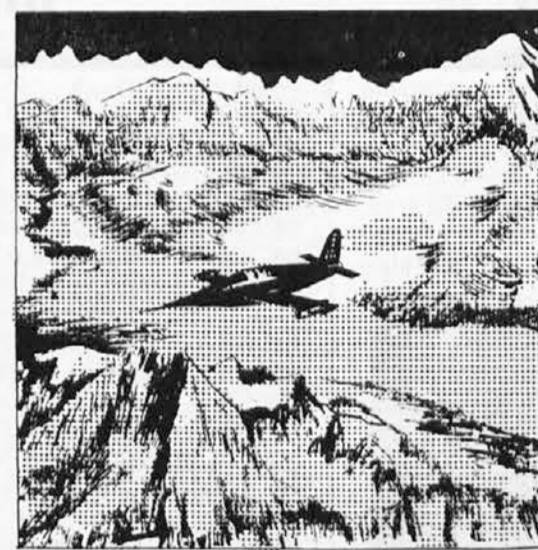
To je vetru všeč, pa reče gozdu, naj mu da zlatih listov, da jih ponese svojim vetrčkom.

Zlati gozd pa pravi:

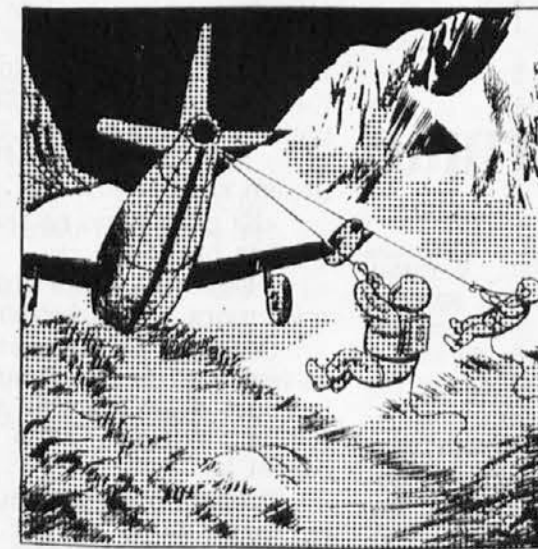
«Ti bi se rad samo igral in nagajal, nič pa ne vprašal, koga skrivam pod svojimi zlatimi oblekami. Bolje bi bilo, če bi šel svojo pot...».

Veter se jezi, požene se v gozd, mu potrga vse listje in ga raztrese do korenin. Gozd pa tuli in joče za svojo zlato obleko.

Od takrat se vsako jesen zaganja veter v gozd, trga listje in ga odnaša s seboj.

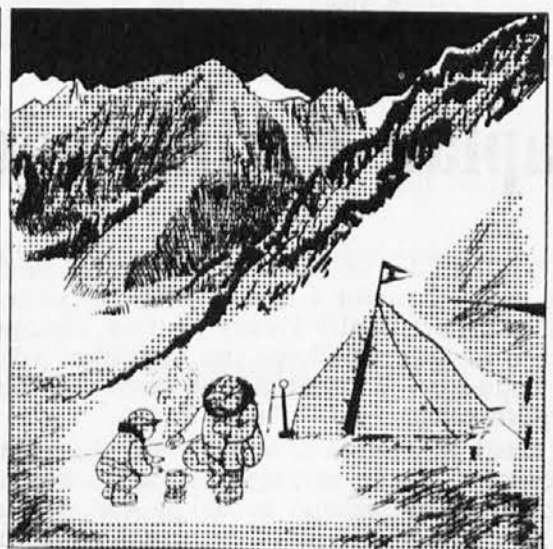
53. Planota z mestom je ostala za njima. Preletela sta pogorje, se dvigala vedno više in više in zagledala v daljavi bele vrhove Himalajskega pogorja. Pričelo ju je zebsti. Misel, da bo kmalu pristal ob vnožju Strehe sveta, je strica povsem prevzela. Matiček je moral nenehno opazovati velikane skozi daljnogled in pripovedovati stricu, kaj vidi. Nad grebeni so se podili gosti, sivo beli oblaki. Stric je poslal v Ljubljano radiogram, da je prav pred podvigom na najvišji vrh sveta. Matiček je cepetal od veselja.

55. «Smola, kakšna smola!» je stokal stric. «Še tega je bilo treba!». Počasi se je vendarle skobacal pokonci in si gladil obtočeni nos. Matiček si je drgnil roke in jih grel s toplo sapo. «Matiček, primi za delo», je ukazal stric. Postaviti morava letalo v pravilno lego, nato se bova oblekla, pripravila nahrbtnike in vse ostalo. Jutri bova pričela plezalnno turo čez stene proti vrhu. — Se bojis, boš vzdržal dolgo in naporno plezanje? Matiček se je zasmejal in rekel: «Stric, prav nič se ne bojim. Če boste zmogli pot vi s težkim nahrbtnikom in s še težjim trebuhom, potem jo bom tudi jaz».

54. Letalo se je spustilo nize. Ko je stric zagledal pod seboj majhno dolinico, se je odločil, da bosta tu pristala in nato peš nadaljevala pot. Tu bosta taborila in pričela svoj veliki vzpon. «Tibetanci naj nasprotujejo ekspediciji, kolikor hočejo. Zdaj sva tukaj in preden bi naju mogli doseči, bova že na vrhu. Zadovoljen sam s seboj je godel kot sit medved in se smehljaj. Pod kolesi letala je zaškripal sneg. Letalo je drselo, nato se je v trenutku postavilo na kljun in že sta oba potnika v velikem loku zletela iz odprte kabine v sneg.

56. Končno sta si postavila šotor in se preoblekla v tople obleke. Na prostem sta si skuhalo toplo večerjo. Stric je pripovedoval: «Veš, Matiček, prva odprava je odšla na to pot že leta 1921. En član odprave je med potjo umrl od napora. Takrat so prvič uporabljali kisikove maske. Dve leti pozneje so vrh zopet naskočili Angleži. Niso uspeli. Leta 1933 so z letalom preleteli Mount Everest in napravili prve fotografske posnetke. Sledilo je še nekaj podvigov na Comolungmo, kot ji pravijo Tibetanci in kar pomeni Streha sveta. Prvič so zmagali šele leta 1933. Raziskovalci so med drugim govorili o čudnih sledovih neznanega bitja. Kakšna pošast neki živi na tem orjaku?».